

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГАЛИЦЬКИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА**

Кафедра права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни

Цивільне право України (особлива частина)

на тему:

**Зобов'язання із відшкодування шкоди, завданої
каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я**

Виконала:

Студентка групи Пб-11

Петруник Л.

Науковий керівник

к.ю.н. Гелецька І.О.

Тернопіль, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КАЛІЦТВОМ АБО ІНШИМ УШКОДЖЕННЯМ ЗДОРОВ'Я	5
1.1. Підстави та умови відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я	6
1.2. Порядок та обсяги відшкодування шкоди у зв'язку з ушкодженням здоров'я	9
РОЗДІЛ ІІ. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КАЛІЦТВОМ АБО ІНШИМ УШКОДЖЕННЯМ ЗДОРОВ'Я.....	13
2.1. Відшкодування шкоди державою.....	13
2.2. Відшкодування шкоди працівникові роботодавцем	16
2.3. Відшкодування шкоди завданої малолітній чи неповнолітній особі	19
РОЗДІЛ ІІІ. ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК УШКОДЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я	23
ВИСНОВОК	28
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	30
ДОДАТКИ	32

ВСТУП

Актуальність теми. Чинна Конституція України проголошує фундаментальні права і свободи людини і громадянина, гарантованість яких виявляється в її основних положеннях. Основною цінністю для кожної людини є її життя та здоров'я. Це справедливо по відношенню до будь-якої особи незалежно від віку, сімейного стану і матеріального становища, громадянства, статі та інших соціальних характеристик.

Держава Україна поклала на себе обов'язок захищати життя людини, а також надала кожному право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань [1]. Гарантії охорони життя і здоров'я фізичних осіб містяться в нормативних актах різної галузевої належності, а центральне місце серед них посідає Цивільний кодекс України. Оскільки саме цивільне законодавство не просто увібрало у свій зміст більшість положень про відшкодування шкоди, розміщених у підзаконних актах і постановах Пленуму Верховного Суду України, а й забезпечило їх ефективне застосування. Проте сьогодні, на жаль, існує низка теоретичних і практичних питань, пов'язаних із розумінням зобов'язань внаслідок завдання шкоди каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я особи, а також правовим регулюванням даних деліктних відносин.

Стан дослідження теми. Важливість питання відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я та супутня з ним проблема юридичного права людини на таке відшкодування, привертали і привертають увагу науковців до проведення відповідних досліджень. Так, на даний час, вагомий внесок у дослідженні цієї проблеми зробили такі вчені, як: Д.В. Боброва, О.О. Боярський, Г.С. Волосатий, М.К. Галянтич, О.В.Жила, А.І.Загорулько, І.Г.Калетнік, Т.С. Ківалова, О.О. Лов'як, І.С. Ніжинська, О.О. Отрадна, В.П. Паліюк, С.М. Приступа, В.П. Присяжнюк, С.Я. Ременяк, Р.О. Стефанчук, Є.О. Харитонов, Я.М. Шевченко, Р.Б. Шишка та ін. Проте ні радянські, ні сучасні дослідники деліктних зобов'язань загалом і цивільного права зокрема не вивчали конкретно питання зобов'язань, що виникають внаслідок відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я. Тому дослідження даної теми є досить актуальним,

що зумовлює доцільність розгляду цього питання на рівні курсової роботи.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються у зв'язку із заподіянням шкоди здоров'ю фізичної особи.

Предметом дослідження являється відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я внаслідок злочину, на виробництві та неповнолітній (малолітній) особі за цивільним законодавством України.

Мета і завдання дослідження. Виходячи із сучасного стану наукового дослідження проблеми, мета роботи полягає у визначенні цивільно-правового механізму відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я фізичної особи, а також специфіки правовідносин з її відшкодування з метою формування теоретичних висновків та практичних пропозицій з вдосконалення чинного законодавства України в досліджуваній сфері.

Поставлена мета обумовила розв'язання таких основних завдань:

- визначити правову природу відносин з відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- визначити поняття зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я особи та проаналізувати підстави і умови їх виникнення;
- виявити особливості порядку визначення розміру шкоди завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, та порядку її відшкодування;
- проаналізувати правові інститути зобов'язання відшкодування шкоди завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я внаслідок злочину;
- дослідити сферу правового регулювання відносин з відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я особі, яка працювала за трудовим договором та неповнолітній (малолітній) особі;
- визначити особливості відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- розробити пропозиції та рекомендації з вдосконалення чинного цивільного законодавства України щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КАЛІЦТВОМ АБО ІНШИМ УШКОДЖЕННЯМ ЗДОРОВ'Я

Після того, як наша держава стала незалежною, вона почала розбудову демократичної правової держави, у центрі уваги якої знаходиться людина, захист її законних інтересів та задоволення потреб. Згідно цього, Україна взяла на себе зобов'язання не тільки признавати природні права кожної людини, що регламентовані в положеннях Конституції України, зокрема у Цивільному кодексі, а й гарантувати реалізацію цих прав та свобод кожному. Провідна роль з поміж заходів та засобів, за допомогою яких планується досягнення вище зазначеного завдання, належить саме зобов'язанням з відшкодування шкоди, які займають вагоме місце у системі цивільного законодавства.

Це обумовлено тим, що, зобов'язання компенсації завданої шкоди має чітко виражену правозахисну спрямованість, а тому виникає і виконується лише на імперативних принципах із наданням вагомих переваг потерпілій особі. Всі ж інші цивільно-правові зобов'язання, являються результатом проголошення цивільних прав і обов'язків та виконуються на основі диспозитивності, ініціативи і рівності сторін тощо.

Метою даних зобов'язань являється відшкодування завданої шкоди, тому саме їй повинні відповідати усі інші питання, що виникають у процесі виникнення та реалізації відповідних правовідносин. Проте, варто пам'ятати, що використання імперативного методу при регулюванні даних відносин не означає їхнього остаточного переходу із сфери приватного у сферу публічного права. В даному випадку, йдеться лише про застосування найбільш ефективних засобів для виконання зобов'язання, не беручи до уваги наявності в їхньому складі елементів різних галузей права.

Хоча й раніше законодавство було з акцентоване лише на визначенні наслідків «заподіяння, завдання шкоди» та вчинення цивільного правопорушення, то зараз все змінилося, оскільки найважливіше місце в цих правовідносинах відноситься завданню «відшкодувати шкоду». Саме його виконання перебуває в центрі уваги незалежно від того, внаслідок чого виникла шкода – внаслідок правопорушення,

дій самого потерпілого чи через настання об'єктивних причин в оточуючому світі (стихійні явища, явища соціального характеру тощо).

1.1. Підстави та умови відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я

Правова структура деліктних зобов'язань, із відшкодування заподіяної шкоди особі, сформована на принципах далекого римського приватного права. Згідно чого такі зобов'язання утворюються лише при завданні особі майнової або моральної шкоди. Тобто заподіяна шкода може бути виражена в ушкодженні здоров'я, завданні смерті чи навіть особистої образи людині. Це складає найбільшу небезпеку, тому що саме в їхньому захисті зацікавлена без виключень будь-яка людина, оскільки «ці блага дають можливість працювати і приймати участь у суспільному житті» [2].

Всі питання щодо заподіяння такої шкоди відносяться до «правового поля» цивільного законодавства, оскільки наслідком таких діянь є порушення майнових чи особистих немайнових прав фізичної особи, які однозначно впливають на її майнову сферу. Через це, даному деліктному зобов'язанню законодавець приділив весь параграф 2, 82 глави Цивільного кодексу України, де регламентовано не лише поняття деліктів які підлягають відшкодуванню, але й визначено загальні правила відшкодування шкоди заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я особи. Також варто зазначити про особливість даних зобов'язань, яка відображається в незвичайній підставі їх виникнення – у порушенні нормального функціонування людського організму, що характеризується особливим характером для цивільного обігу [3].

На жаль, у законодавстві України не міститься офіційного поняття, такої правової категорії як «здоров'я», тому задля відображення в даній курсовій роботі цінності та важливості даного поняття, мною застосовуватимуться напрацьовані багаторічним досвідом думки різних науковців. Проаналізувавши які, можна стверджувати про те, що під «здоров'ям» варто розуміти не лише відсутність хвороб

та фізичних вад, а такий стан особи, за якого вона перебуває у повному фізичному, духовному і соціальному благополуччі.

Згідно загального правила, що встановлене ЦК України, зобов'язання з відшкодування заподіяної шкоди (договірні і не договірні), виникають з передбачених ст.11 Кодексу підстав, кожен з яких варто розглядати як окремий юридичний факт [3]. Тобто, можливо стверджувати, що виникнення даного зобов'язання ґрунтується, лише на фактах завдання шкоди. Зокрема, підставами для виконання зобов'язання з відшкодування шкоди завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я є:

- ✓ каліцтво, яке включає такі дві категорії: *травму* тобто раптову (несподівану) та одноразову зовнішню дію на організм особи, внаслідок якої заподіюється фізичне ушкодження. *Професійне захворювання* визнається таким ушкодженням здоров'я, яке на відміну від травми, є результатом систематичного та тривалого впливу на організм людини згубних чинників. Є властивими для певного виду професійної діяльності, тому їхній перелік передбачено положеннями чинного законодавства України.
- ✓ інше ушкодження здоров'я – становить будь-яке загальне захворювання або пошкодження здоров'я особи, що не пов'язане жодним чином із каліцтвом.

Для безпосереднього відшкодування шкоди немає важливої ролі, як саме вона завдана, чи була заподіяна каліцтвом, чи іншим ушкодженням здоров'я. Оскільки закріплені у законодавстві, норми відшкодування є однаковими для всіх випадків заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого.

Потрібно пам'ятати і про те, що підстави та умови відшкодування шкоди не є ідентичними поняттями, тому їх потрібно вміти розрізняти. Так під підставами виникнення зобов'язання варто розуміти чітко встановлені законом факти, які породжують відповідне цивільно-правове явище, умовами ж визнаються ознаки, яким мають відповідати останні. Ось чому цивілісти їх визнають нормативними

вимогами, а за їхньої відсутності не може виникнути правовідношення, бо факт не зможе набути правового значення.

Поняття та зміст «умов виникнення зобов'язання» з відшкодування шкоди в наукових дослідженнях тлумачаться різними авторами по-різному. Та все ж таки най-переконуючою є думка Г.К. Матвєєвої, згідно якої виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди потрібно аналізувати через зміст встановлених законодавством умов цивільно-правової відповідальності особи, серед яких визначним є наявність «складу цивільного правопорушення». Так, дане правило визнається загальною і єдиною умовою цивільно-правової відповідальності.

На мою думку, саме склад цивільного правопорушення є єдиною умовою, що зумовлює виникнення правовідношення між правопорушником та потерпілим, внаслідок чого виникають встановлені законом права і обов'язки з ціллю покрити наслідки протиправних дій, у вигляді завданої шкоди).

Отже, згідно наукових тверджень та сталої судової практики, до загальних умов виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди варто відносити:

- ✓ шкоду;
- ✓ протиправність поведінки завдавача шкоди;
- ✓ наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою правопорушника та її результатом - шкодою;
- ✓ вину завдавача шкоди.

Передбачені умови, я не помилково назвала загальними, оскільки їх існування для вирішення питання про наявність зобов'язання з відшкодування заподіяної шкоди необхідна не в усіх випадках. Оскільки, законодавством передбачаються спеціальні вимоги, які розширюють чи навпаки обмежують перелік зазначених вище умов.

Отже, потрібно перейти до більш детальнішого аналізу умов відшкодування шкоди. Насамперед, вважаю за необхідне зазначити, що під поняттям «шкода» потрібно розуміти сукупність невігідних для особи, якій вона завдана, особистих немайнових та майнових наслідків, що являється результатом порушення її цивільних прав. Згідно із положеннями ЦК України відшкодуванню підлягає і

майнова, і моральна шкода, за умови, що вона заподіяна внаслідок неправомірних рішень, дій чи бездіяльності. Майнову шкоду можна оцінити у грошовому еквіваленті, тому при її відшкодуванні діятиме один із генеральних деліктів цивільного права - повне відшкодування. Зокрема, внаслідок заподіяння шкоди здоров'ю, майновий характер останньої полягатиме у втраті особи своїх доходів на придбання ліків, протезування, санаторно-курортного лікування тощо. На відміну від попередньої, моральна шкода призводить до негативних наслідків лише в особистій немайновій сфері потерпілого та полягає у фізичних чи душевних стражданнях.

Як уже зазначалося мною вище, зобов'язання з відшкодування завданої шкоди (майнової і моральної) втілюється у життя заподіювачем за умови, що шкода викликана його протиправною поведінкою, тобто такою, яка порушує визначене законодавством правило поведінки.

В даному випадку, особливими властивостями наділений також і причинно-наслідковий зв'язок між протиправним діянням та завданою шкодою, оскільки він має складний характер. Тобто слід доводити не тільки його наявність між протиправним діянням і ушкодженням здоров'я, але й між ушкодженням здоров'я і понесеними потерпілим майновими втратами.

За правовими положеннями цивільного законодавства, у цих деліктних зобов'язаннях, вина завдавача шкоди припускається до моменту, коли він не доведе її відсутності. Проте, в чітко визначених законом випадках, шкода, завдана здоров'ю, відшкодовується незалежно від вини завдавача [3]. Загальні засадами відшкодування шкоди заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням висвітлені також у Додатку №1.

1.2. Порядок та обсяги відшкодування шкоди у зв'язку з ушкодженням здоров'я

За радянських часів режим відшкодування шкоди ставився у безпосередню залежність від соціальної захищеності потерпілого. Так, якщо останній підлягав соціальному страхуванню, то жодного відшкодування не проводилось. Проте, на

даний час, в незалежній Україні цей генеральний делікт втратив свою чинність, тому зобов'язання з відшкодування шкоди заподіяної здоров'ю виконується незалежно від соціального страхування потерпілого [2, с.149].

Властивість шкоди у зобов'язаннях з її відшкодування виражається в тому, що вона не може бути відшкодована в натурі та оцінена у грошовому еквіваленті. Через це об'єктом відшкодування буде не фактично завдана шкода, а тільки майнові збитки, що відносяться до майнових втрат потерпілого. «Щоб підтримувати своє існування і вести гідний спосіб життя, – пише О.М. Ерделевський, – потерпілий звертається за такими платними послугами, до яких його змушує каліцтво, і вчиняє пов'язані з цим станом витрати. Він несе витрати для відновлення свого порушеного права на повноцінне і гідне людське життя. Такі витрати становлять реальні збитки потерпілого. Втративши роботу, він втрачає дохід (упускає вигоду), який він не втратив би, якщо б його здоров'я не було ушкоджено. У цілому він несе збитки, які підлягають відшкодуванню в повному обсязі» [4, с.19].

Отож, у змісті ч.1 ст.1195 ЦК України до таких майнових втрат законодавець відносить: «заробіток (дохід), втрачений потерпілим внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності; додаткові витрати, викликані необхідністю посиленого харчування, санаторно-курортного лікування, придбання ліків, протезування, стороннього догляду тощо» [3].

Проте варто пам'ятати, що цей перелік є приблизним, тому в разі настання ситуації за якої потерпілий зазнає зовсім інших витрат пов'язаних з конкретним ушкодженням здоров'я, він так саме матиме суб'єктивне право вимагати і їх відшкодування.

Згідно усталеної практики, в разі завдання шкоди здоров'ю особи, як правило, її відшкодування, здійснюється згідно цієї формули:

$$P_{шз} = З + ДВ + МШ,$$
 де

$P_{шз}$ - розмір шкоди, що завдано здоров'ю;

$З$ - заробіток (дохід), втрачений потерпілим внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності;

$ДВ$ - додаткові витрати;

$МШ$ - моральна шкода.

Положеннями ЦК України передбачено й те, що потерпілий управі отримати водночас, як виплату від завдавача шкоди (згідно деліктних норм), так і пенсію чи соціальну допомогу (згідно норм соціального страхування). При цьому орган соціального страхування не може заявляти до винуватця вимоги, щодо відшкодування виплаченої соціальної плати, в порядку регресу [3].

Судовий орган, постановляючи рішення про розмір відшкодування шкоди, завданої здоров'ю, зобов'язаний брати до уваги не лише норму ст.1166 ЦК України, згідно якої відшкодовуються реальні збитки та упущена вигода. Але й те, що розмір відшкодування, насамперед, повинен у найбільш повній мірі забезпечити повернення стану здоров'я особи в попередній вид. При цьому, підтримуючи думку Ю.А. Данишівої, хотілося б зазначити, що відшкодування також додаткових витрат повинно виконуватись виходячи з реальної можливості медицини без обмеження відшкодування певною сумою [2, с.150].

Таке відшкодування, згідно приписів законодавця, здійснюється єдиним платежем щомісяця. Це спричинене тим, що заподіював шкоди отримує свій дохід переважно в помісячному режимі. Проте в історії українського законодавства був відомий й інший режим сплати грошового зобов'язання, відповідно до якого завдавач шкоди мав сплачувати встановлену в судовому порядку суму щорічно.

У разі присутності обставин, що мають істотне значення та з врахуванням матеріального стану заподіювача шкоди, кошти які підлягають сплаті можуть бути виплачені останнім одноразово. Дана норма застосовується лише за умови, що така сума буде відшкодована наперед не більше як за три роки. Перш ніж встановити рішення про це суддя повинен визначити зацікавленість та намір такої виплати обох сторін зобов'язання. Якщо ж відшкодуванню підлягають додаткові витрати, то така процедура може бути виконана лише в межах строків встановлених висновком лікарської експертизи, або якщо негайно необхідно здійснити попередню оплату послуг чи майна [3].

В кожному конкретному випадку, встановлення обсягу відшкодування залежатиме від професійного та вікового статусу потерпілого про, що зазначено в наступних підпунктах даної курсової роботи. Проте, варто зазначити, що у разі

заподіяння шкоди здоров'ю особи, яка в ту мить була безробітною, розмір відшкодування обраховується з розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на час вчинення цивільного правопорушення.

Також, варто передбачити, що розмір відшкодування може, як збільшуватись, так і зменшуватись, внаслідок зміни рівня працездатності потерпілого, від того, який був на час вирішення судом питання про відшкодування шкоди. Внаслідок підвищення вартості життя або збільшення розміру мінімальної заробітної плати, в залежності від матеріального становища заподіювача шкоди, крім випадків, коли шкоди завдано вчиненням кримінально-караного правопорушення [5].

У життєвих ситуаціях, також буває і таке, що шкода завдана здоров'ю особи повинна відшкодовуватись юридичною особою. Так, дійсно така процедура здійснюється на загальних засадах, проте, якщо юридична особа зупиняє свою господарську діяльність внаслідок реорганізації, обов'язок виплати щомісячної компенсації переходить у виконання її правонаступниками.

Характер і розмір відшкодування шкоди завданої здоров'ю особи також передбачено у Додатку №2.

РОЗДІЛ II. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КАЛІЦТВОМ АБО ІНШИМ УШКОДЖЕННЯМ ЗДОРОВ'Я

2.1. Відшкодування шкоди державою

Одним із основних завдань кожної теперішньої демократичної держави являється реальне забезпечення прав і гарантованих законом свобод людини. Тому з метою його виконання було засновано ефективно діючий механізм «відшкодування шкоди особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення за рахунок Державного бюджету України».

Оскільки Україна взяла курс на євроінтеграцію, то її внутрішнє законодавство повинно відповідати вимогам світових стандартів щодо захисту прав людини від злочинних посягань. Саме такі стандарти передбачені у положеннях «Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживань владою», «Європейській конвенції щодо відшкодування збитку жертвам насильницьких злочинів, Директиві Ради ЄС про компенсацію жертвам злочинів» та ін.

Основний Закон держави визначає Україну «соціальною і правовою, в межах якої людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю». Проголошені права і свободи людини породжують певні обов'язки з боку держави [1]. Які набувають значущості у випадку вчинення кримінально караного, суспільно-небезпечного діяння - злочину. Тому задля забезпечення ефективного виконання обов'язків державою, остання законодавчо закріплює найрізноманітніші механізми у кримінальній та цивільній області правового регулювання.

Так, підтвердженням цього являється положення ЦК України, згідно яких в разі заподіяння шкоди здоров'ю чи майну громадянина України, що є результатом вчиненого кримінального правопорушення, вона відшкодовується державою, за умови, якщо не визначено особу-злочинця або ж він є неплатоспроможним [3].

Потрібно звернути увагу на те, що досить часто службові особи Державного казначейства стверджують, що вина держави у здійсненні злочину відсутня, а тому і мови про відшкодування заподіяної шкоди бути не може. Ця позиція є неправильною, оскільки таке відшкодування не являється безпосередньо

відповідальністю держави, а є лише її соціальним обов'язком, що полягає в допомозі потерпілому усунути спричинені злочином негативні наслідки.

Але я розділяю думку, що полягає у наступному. Положеннями Конституції передбачено, що Україна, в особі зокрема правоохоронних органів, за результати своєї діяльності безпосередньо відповідає перед кожним своїм громадянином, без виключень. Її основним обов'язком, насамперед є не лише проголошення конституційних прав особи, а й забезпечення їх здійснення. Щоб при будь-якому можливому посяганні, винна особа не лише була встановлена і несла відповідальність у порядку визначеному законодавством, а й було відновлено порушені права та законні інтереси потерпілого. Якщо цього здійснити неможливо, то варто стверджувати про невиконання взятих на себе обов'язків держави – тобто наявності вини правоохоронних органів.

Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка є потерпілою у кримінальному провадженні здійснюється за наявності, досліджених у попередньому розділі курсової роботи, умов, але ці умови повинні відповідати спеціальним особливостям. Так, заподіяна шкода обов'язково має бути результатом вчинення кримінального правопорушення щодо фізичної особи, при цьому реально мають бути умови, за яких злочинець не може самотійно здійснити таке відшкодування.

Однією з особливостей відшкодування шкоди державою є те, що вона повинна бути завдана внаслідок протиправного діяння винної особи, які суперечать правовим нормам і через що можливе притягнення до кримінальної відповідальності [6, с.695]. При цьому неважливо, що саме стало об'єктом посягання, чи майнові, чи особисто немайнові суб'єктивні права людини [7,с.7]. Дані правила підтверджуються також і судовою практикою, а саме положеннями постанови Пленуму ВСУ «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» [8; 9, с.52].

Також, в даному випадку, наявний причинний зв'язок має характеризуватися особливим складним характером. Оскільки тут потрібно доводити, не лише те, що дійсно потерпілій особі завдано шкоди внаслідок діяння злочинця, а й те, що

службові особи, на які покладено обов'язки приймати відповідні процесуальні рішення, неналежним чином виконали або взагалі не виконали їх, та майнові втрати яких зазнала особа є безпосереднім наслідком ушкодження її здоров'я [3].

Правові приписи ЦК України закріплюють лише обов'язок держави щодо компенсації шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, проте в якому розмірі вона має бути здійснена не зазначено. Застосовуючи генеральне правило, можливо говорити про те, що така шкода відшкодовується в повному обсязі. Проте не варто забувати, про регулювання даного питання спеціальним законодавством, яке визначає певні винятки з норм, передбачених ЦК України.

На мою думку, визначення граничних обсягів компенсації шкоди з Державного бюджету є доцільним. Тому що держава не в змозі здійснити це в повному обсязі для кожної потерпілої особи, просто не вистачить коштів в бюджеті. А також це допоможе запобігти розтрачання державних коштів, оскільки кожна особа буде шукати інших способі отримання компенсації, не покладаючи всі надії на державне зобов'язання (наприклад страхування майна).

В змісті однієї із статей проекту Закону України «Про компенсацію шкоди жертвам насильницьких злочинів» передбачено, що найменший обсяг компенсації шкоди одній особі не може бути меншим 40% від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що відповідно змінюється кожного року. Якщо обсяг такої компенсації не відповідає цим положенням, то така виплата не може проводитись [9].

При цьому важливим моментом є право зворотної вимоги, шляхом подання відповідного позову державним органом, який здійснив відшкодування за власні кошти, безпосередньо до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення або від осіб, які згідно закону несуть цивільну відповідальність за шкоду заподіяну останніми [10]. Хоча й підставою для цього може бути постанова органу досудового розслідування про визнання особи обвинуваченою по даній справі, але все ж таки це є неправомірно тому, що вина особи на даній стадії не доведена. В такому разі потрібна наявність вироку суду, який згідно положень КПК України набрав законної сили.

Також важливим моментом, являється законодавче визначення такого необхідного елементу процедури відшкодування шкоди державою, як строк, протягом якого можлива така компенсація. Потреба у його визначенні зумовлена тим, що службовим особам органу досудового розслідування для виконання обов'язків по розслідуванні кримінального правопорушення, також потрібний певний час для здійснення всіх необхідних процесуальних дій. І лише після спливу цього терміну, за відсутності винуватця, можливо чітко стверджувати, що державний орган не виконав свого обов'язку перед особою, тобто не зміг забезпечити реалізацію її права на захист від злочинних посягань. Тому, повністю справедливим є встановлене законом положення про те, що право на компенсацію шкоди завданої здоров'ю виникає у потерпілого лише після спливу 6 місяців з дня її завдання, за умови, що не вийшло визначити особу-злочинця раніше.

З вище зазначеного, можливо зробити висновок, що чітке законодавче регулювання порядку відшкодування шкоди завданої здоров'ю особи, внаслідок вчинення кримінально караного правопорушення – відсутнє. Так, на розгляді у Верховній Раді України перебуває, проект закону України «Про відшкодування за рахунок держави матеріальної шкоди фізичним особам, які потерпіли від злочину» проте його, на жаль, не поспішають затверджувати ще з 2010 року. Це є вагомою проблемою у цивільному законодавстві, оскільки неможливо встановити законних підстав, умов та порядку відшкодування шкоди державою. Тому як наслідок, в даній ситуації, задля забезпечення не лише завдань кримінального провадження але й цивільного, можливо застосовувати лише наукові дослідження та судову практику по цьому питанні.

2.2. Відшкодування шкоди працівникові роботодавцем

Оскільки здоров'я особи визнається одним із найвищих соціальних цінностей, кожної правової держави, зокрема й України, то держава повинна гарантувати та забезпечувати його захист, в будь-якій правовій площині.

Згідно статистичних даних, на території України, сформовані трудові відносини між працівником та роботодавцем займають перше місце серед

найпоширеніших видів зайнятості. Згідно цього велика частка населення постійно перебуває під впливом виробничих факторів, що можуть завдати непоправних наслідків для їхнього здоров'я.

Тому важливе значення має порядок регулювання відшкодування шкоди роботодавцем, який регламентується не лише правовими приписами Кодексу законів про працю України, а й Цивільного кодексу України. Але навіть таке подвійне регулювання не забезпечує встановлення чіткого правового механізму реалізації прав працівників на компенсацію шкоди, завданої їхньому здоров'ю. Це спричинене тим, що кожна із галузей права регулює дане питання по-своєму і немає відповідного співвідношення між цими нормами.

Отож, щоб дослідити дане питання, спочатку потрібно встановити зміст поняття «матеріальна відповідальність роботодавця». Підтримуючи думку відомого цивіліста Н. М. Хуторяна, можливо стверджувати, що ця правова категорія полягає в отриманні роботодавцем певних від'ємних майнових наслідків супроводжених компенсацією матеріальної та моральної шкоди працівнику, що завдана внаслідок трудових відносин. При цьому така шкода може бути завдана на будь-якій стадії виконання трудових правовідносин.

Проаналізувавши безліч наукових досліджень, можливо визнати що на даний час немає єдиної думки щодо доцільності покладення на роботодавця майнових санкцій. Так, одні вважають, що відповідальності за заподіяння шкоди здоров'ю працівника під час виконання ним обов'язків, передбачених трудовим договором, роботодавець не нестиме, оскільки в даних правовідносинах бере участь Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Саме він зобов'язується здійснювати страхові виплати потерпілому із накопичених страхових внесків роботодавця. Інші ж підтримують думку про те, що роботодавець зобов'язується відшкодувати ту частину шкоди, яка безпосередньо не виплачується страховиком, через встановлений законом ліміт. Таким чином наявність Фонду повністю не може звільнити роботодавця від виконання зобов'язання по відшкодуванні шкоди працівнику.

Також варто враховувати й ті обов'язки, що передбачаються в такому випадку для роботодавця, положеннями колективного чи трудового договору укладеного з працівником. Саме в них можливо регламентувати правило, щодо обов'язкового здійснення роботодавцем компенсації додаткових виплат працівнику, або ж виплати середньої заробітної плати на весь час, протягом якого працездатність працівника відновиться чи навпаки буде встановлено її стійкість [12].

Виникнення обов'язку компенсувати шкоду завдану здоров'ю працівника характеризується не лише наявністю загальних умов, а й особливих для даного виду зобов'язання, що полягає у наявності підписаного трудового договору між працівником та роботодавцем, а також те, що шкода дійсно була заподіяна під час та у зв'язку з виконанням трудових обов'язків.

Покриття завданої шкоди працівнику, виконується у вигляді відшкодування збитків, які відображені у втраченому заробітку останнього. В даному випадку, я цілком поділяю думку із науковцем Г.Ф. Шершеневич про те, що дійсно для особи, яка заробляла власноруч кошти для свого прожиття, заподіяна шкода призведе до неможливості в подальшому продовжувати трудову діяльність, а відповідно збитки будуть відображенням втраченого доходу.

Положеннями ЦК України регламентовано порядок визначення розміру втраченого заробітку працівника, згідно якого компенсації підлягатимуть кошти вираховані у відсотковому співвідношенні середнього місячного заробітку з врахуванням відповідного ступеня втрати професійної або ж загальної працездатності. При цьому до такого заробітку варто відносити всі види оплати праці, як за основним місцем роботи так за сумісництвом, за умови сплати з і їхнього обсягу податку на доходи фізичних осіб. Не варто сюди включати одноразові виплати та допомоги, компенсації за трудовим законодавством [3].

Для того, що обрахувати середньомісячний заробіток працівника потрібно поділити його сукупний заробіток за останній календарний рік на 12, або ж за останні три місця – на 3. В даному випадку, саме працівник вправі вимагати, який спосіб краще обирати при обчисленні.

Задля того, щоб якомога краще забезпечити права потерпілого, держава встановлює відповідні гарантії для нього, а саме те, що обчислений середньомісячний заробіток, в жодному випадку не повинен бути меншим п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, визначеної на поточний рік.

Наступною умовою є ступінь втрати професійної або ж загальної працездатності, який також може внести вагому корективи в обсяг шкоди, що підлягає відшкодуванню (Додаток №3). Відмінність між цими видами працездатності полягає у здатності працівника в подальшому виконувати кваліфіковану чи некваліфіковану роботу, яка не передбачає наявності спеціальних вмінь та можливостей.

В будь-якому конкретному випадку визначення ступеня втрати працездатності працівника здійснюється медико-соціальними експертними комісіями (МСЕК) Міністерства охорони здоров'я [13]. Порядок такого встановлення та обчислення обсягу втрати професійної працездатності, більш детально описано в Додатках №4 та №5 до даної курсової роботи.

2.3. Відшкодування шкоди завданої малолітній чи неповнолітній особі

Життя та здоров'я будь-якого громадянина України, а зокрема осіб, які не досягли повноліття становить для держави особливу цінність та значимість у їхньому захисті. Оскільки неповнолітні, ще не являються такими свідомими, досвідченими, соціалізованими, фізично зрілими особами, які здатні в повному обсязі правильно оцінювати як свою поведінку так і поведінку оточуючих щодо них. Саме через це, законодавець встановлює більший ступінь ризику посягань на стан їхнього здоров'я зі сторони повнолітніх і неповнолітніх осіб.

Внаслідок такого дбайливого ставлення до цих осіб, нормами ЦК України їм надано особливий цивільно-правовий статус, що полягає у встановленні правових категорій «часткової та неповної цивільної дієздатності». Тому й відповідно правовідношення про відшкодування шкоди завданої здоров'ю малолітньої або неповнолітньої особи має свої особливі характерні ознаки.

Так, аналізуючи цивільно-правову норму про компенсацію даної шкоди можливо дійти до висновку, що і в цій ситуації потрібна наявність загальних умов та підстав виникнення зобов'язання з відшкодування. Але особливість полягає у встановленні особи – потерпілого і обчисленні обсягу шкоди, що підлягає покриттю винним, з урахуванням рівня дієздатності та працездатності неповнолітнього.

Так, відповідно до умов визначених ЦК України право на компенсацію шкоди заподіяної здоров'ю, що спричинила втрату або зменшення працездатності, має особа, яка досягла 14-річного віку. При цьому розмір відшкодування обраховується з врахуванням мінімальної заробітної плати, встановленої на поточний рік, або ж виходячи з розміру заробітку особи, яка працювала на час здійснення протиправної поведінки щодо неї. Держава гарантує кожному неповнолітньому відшкодування шкоди у розмірі, не нижчому встановленої мінімальної заробітної плати [3].

Особливу увагу варто приділити дискусії щодо доцільності врахування наявності вини потерпілого при визначенні обсягу відшкодування заподіяної шкоди. Досить часто у цивілістичних наукових виданнях може натрапити на думку про те, що дії малолітньої особи, які певним чином сприяли настанню наслідків, у вигляді заподіяння шкоди їхньому здоров'ю судами брати до уваги не потрібно тому, що вони не мають правового значення. Оскільки згідно ЦК України вина малолітніх осіб, які заподіяли шкоду своїми діями іншим особам, не може братися до уваги, при постановленні рішення, то з цього відносно більша частина науковців роблять висновки про те, що «тим більше вина малолітнього не може братися до уваги у випадках, коли малолітній є потерпілим, коли шкода виникла внаслідок дій заподіювача і самого малолітнього» [14, с.162].

Якщо ж до справ з малолітніми можливо застосувати таке припущення, то необхідності встановлення вини неповнолітнього взагалі неможливо визначити. Дане питання, на жаль, не є вирішеним на законодавчому рівні і зводиться лише до необґрунтованих належним чином дискусій науковців. Така легковажність законодавця спричиняє винесення судами різних регіонів України рішень, які кардинально відрізняються між собою та здебільшого є достатньо необґрунтованими. Оскільки судді не звертають уваги на необхідність встановлення

та дослідження того факту, що неповнолітній може сприяти заподіяння йому каліцтва чи інших ушкоджень здоров'я з певної вигоди для себе, то рішення про призначення такого відшкодування можливо визнавати незаконним.

В даній правовій сфері існує ще одне проблемне питання, з приводу якого розгортаються дискусії не лише між науковцями, а й між учасниками судового провадження під час безпосереднього вирішення справи. Яке полягає у врахуванні вини осіб, які за законом чи договором зобов'язані здійснювати нагляд за малолітніми або неповнолітніми особами. Саме за її наявності можливо піднімати для обговорення питання щодо звільнення або ж зменшення обсягу компенсації.

Цю правову позицію, можливо підтвердити положенням СК України, відповідно до якого кожен з батьків зобов'язаний виховувати свою дитину і здійснювати нагляд за нею не лише поверхнево, а чітко за кожною її дією. При цьому законодавцем не забороняється залучення батьками до виховання своєї дитини інших фізичних чи юридичних осіб, які на такій самій правовій підставі нести будуть відповідальність у разі настання негативних наслідків [15]. З цього випливає, що під час завдання шкоди здоров'ю дитини, вона може перебувати під наглядом батьків або ж інших уповноважених на це осіб.

В наукових дослідженнях кожен науковець трактує значення вини батьків та інших уповноважених осіб при встановленні права на компенсацію шкоди завданої здоров'ю дитини по-своєму. Проте більшість зазначає, що вина батьків у поганому нагляді за дитиною не може розглядатися судом, як вина самого неповнолітнього, через що він буде позбавлений права вимагати компенсації завданої шкоди. Так, Л. Г. Кузнецова пише: «Вина батьків та інших осіб, які недостатньо серйозно ставляться до виконання своїх батьківських, опікунських та інших обов'язків, не може бути поставлена у вину дитині. Її інтереси не повинні ущемлятися внаслідок винної поведінки осіб, які здійснюють виховання та нагляд за нею. Якщо за обставинами справи встановлено, що малолітній навіть сприяв своїми діями настанню шкоди, вона, тим не менш, має бути відшкодована йому, як правило, в повному розмірі». З цього можливо зробити висновок, що дійсно вину зазначених осіб, не варто розглядати як одну із підстав звільнення заподіювача шкоди

від цивільної відповідальності, оскільки це буде несправедливо по відношенні до самої дитини.

Щодо можливості зменшення розміру шкоди, яка підлягає відшкодуванню малолітній та неповнолітній особі, то варто стверджувати наступне. Під час опрацювання наукових матеріалів, мене зацікавила думка Г. М. Свердлової, яка полягала в тому, що беручи до уваги особливий характер сімейних відносин між дітьми та батьками, останні зобов'язанні утримувати своїх нащадків, тому про встановлення ні солідарної відповідальності між заподіювачем та батьками, ні зменшення розміру шкоди не варто й говорити. Оскільки вони на протязі цілого життя сприяють матеріальному забезпеченню своїх дітей.

Проте зменшення розміру шкоди, яка підлягає покриттю, можливе лише за умови, якщо неповнолітня чи малолітня особа перебувала, на момент заподіяння шкоди, під наглядом опікунів чи піклувальників, дитячих установ чи інших уповноважених осіб. В такому разі відшкодування проводитиметься на основі солідарної відповідальності [14, с.164-165].

Як висновок даного підпункту моєї курсової роботи, можу з впевненістю зазначити, що аналізовані вище проблемні питання потребують негайного вирішення на законодавчому рівні. Оскільки вони є досить важливими під час встановлення істини по конкретній справі в суді, і їх не врахування призведе до порушень не лише суб'єктивних прав та законних інтересів неповнолітньої чи малолітньої особи, здоров'ю якої завдано шкоди, а й її батьків, осіб уповноважених на здійснення нагляду щодо неї та заподіювача шкоди.

РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК УШКОДЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я

Наслідком вчинення протиправної поведінки, як правило, являється порушення суб'єктивних майнових та особистих немайнових прав людини. Для того щоб відновити втрачене правове становище, правопорушник нестиме встановлені зокрема цивільним законодавством санкції, які відображені в обов'язку відшкодувати не тільки заподіяні збитки, а й моральну шкоду.

Так, дійсно задля задоволення інтересів потерпілого в повному обсязі, потрібно відшкодувати як його майнові втрати, так і ті які він безпосередньо поніс «духовно». В окремих випадках, такі немайнові втрати для потерпілого є набагато важливішими ніж матеріальні тому, що саме вони несуть особисту духовну цінність для нього, яку неможливо замінити будь-якою кількістю грошових банкнот. Варто пам'ятати, що в кожному конкретному випадку оптимальні способи і форми усунення немайнових наслідків делікту будуть відрізнятися між собою, оскільки напряду залежать від особи потерпілого [16, с.118].

Погодившись із думкою багатьох науковців-цивілістів, можу зазначити, що під правовою категорією «моральна шкода» варто розуміти насамперед порушення духовних інтересів особи, які призвели до виникнення в останньої певних соціальних потреб. У свою чергу, компенсація повинна призвести до виникнення таких умов, за яких би ці соціальні потреби були неодмінно задоволені.

В цьому разі порушені духовні інтереси виступають лише основою для виникнення зобов'язання з повного усунення або зведення до мінімуму, завданої внаслідок ушкодження здоров'я особи, моральної шкоди. Проте обов'язок відшкодувати таку шкоду виникає лише у тому разі, коли є можливість відновити та еквівалентно замінити порушені інтереси особи в натурі, здійснивши низку матеріальних витрат.

Звідси випливає, що процес компенсації моральної шкоди має досить особливий та незвичний характер. Оскільки наявність та визначення її розміру здійснюється лише на основі аналізу психологічного стану потерпілого, обсягу тих душевних переживань які він зазнав внаслідок протиправної поведінки щодо себе,

та обов'язкової наявності можливості ліквідувати наслідки такого діяння за допомогою матеріальних благ [17, ст.106].

Беззаперечно, заподіяння шкоди здоров'ю призводить до обов'язку відшкодувати моральну шкоду потерпілому. Проте умови такого відшкодування дещо відрізняються від загальних, оскільки їм характерні наступні специфічні ознаки:

1. дана шкода, заподіюються особистим немайновим інтересам людини, які несуть найвищу соціальну цінність не тільки для неї, але й для соціальної України, через утвердження державного обов'язку щодо першочергової їхньої охорони;
2. немайнові втрати, яких зазнає потерпілий не підлягають грошовому виміру, через що не можуть бути відшкодовані в повному обсязі;
3. така шкода підлягає компенсації незалежно від того в яких умовах та за якої діяльності потерпілого вона була завдана (чи під час виконання договірних зобов'язань чи внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки тощо).

Також варто зазначити, що на сьогоднішній день, в законодавчій та судовій практиці постає єдине важливе проблемне питання: яким чином варто визначати розмір завданої моральної шкоди, що підлягає відшкодуванню?

Чітких відповідей на це питання немає ні в кого, оскільки відсутнє визначення критеріїв для встановлення обсягу немайнової шкоди. Законодавець, замість того щоб вирішити дане питання, лише констатує у положеннях ЦК України те, що розмір компенсації у кожній конкретній справі визначається судами «залежно від глибини фізичних та душевних страждань». Також жодним чином не встановлює мінімального та максимального розміру компенсації, що призводить до проголошення судами цілого різноманіття розмірів покриття завданої шкоди.

Я зовсім не підтримую та не розумію дій законодавця тому, що прийнявши рішення про впровадження єдиної судової практики і водночас не визначивши критеріїв відшкодування моральної шкоди, він свідомо повністю перекреслює здобуті в цій сфері позитивні зміни. Кожен суддя розглядаючи конкретну справу, за допомогою свого внутрішнього переконання, як би він і хотів усвідомити всю

глибину понесених особою страждань – він цього зробити все одно не може. В свою чергу і потерпілий немає можливості довести, за допомогою медичних довідок, того нестерпного стану, в якому перебував протягом певного періоду часу. Через це більшість судових рішень є необґрунтованими та підлягають зміні судами вищих інстанцій.

Єдиним позитивним моментом в цій ситуації являється наявність постанов Верховного Суду, згідно яких судді повинні звертати увагу на характер і обсяг понесених страждань, стан здоров'я потерпілого, тяжкість змін у його сімейному та професійному житті, обсяг часу та зусиль, які необхідно прикласти для відновлення попереднього становища, тощо [8].

Ця проблема дійсно є дуже актуальною протягом тривалого часу, тому неодноразово знаходилась в центрі різноманітних дискусій, доповнень, обговорень та досліджень багатьох науковців. Кожен з яких твердив щось своє, проте в загальному думка зводилась до потреби законодавчого закріплення єдиної методики розрахунку розмірів відшкодування моральної шкоди. Так, було дуже багато спроб доповнити та змінити критерії визначення її розміру, але все таки досконалого підходу до вирішення цієї проблеми знайти так і не вдалося.

Найбільш відомий метод визначення необхідного обсягу відшкодування моральної шкоди створений російським науковцем О. Ерделевським. Дана методика полягала в розробленні спеціальних критеріїв, які відображали всі обставини справи: від ступеня вини заподіювача та потерпілого до індивідуальних особливостей останнього. Кожна з цих ознак має особисту величину, яка визначається з урахуванням конкретних особливостей кожної справи, та може корегуватися майновим станом завдавача шкоди. Внаслідок перемноження цих одиниць можливо отримати потрібний розмір моральної шкоди, що в даній ситуації підлягає відшкодуванню потерпілому.

Не зупиняючись на цьому, російські цивілісти продовжують вносити певні корективи в дану методику, шляхом розроблення нових критеріїв визначення розміру компенсації заподіяної шкоди, з метою досягнення більше точнішого результату застосування цього методу.

Щодо стану дослідження даного питання українськими вченими цивілістами, то можливо зазначити, що одні погоджуються із вищезазначеною методикою, інші ж шукають другого шляху вирішення даної проблеми.

Наприклад С. Сиротенко стверджує, що застосування у практиці таких критеріїв є несправедливим, навпаки потрібно шукати рівновагу між тими втраченими духовними благами та того, що може найбільшою мірою ліквідувати отримані негативні наслідки. Тобто, якщо внаслідок виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди завданої здоров'ю, потерпілий не в змозі самотійно відвідувати своїх близьких друзів чи родичів, то завдавач шкоди повинен купити для нього технічний засіб, за допомогою якого таке спілкування могло б бути можливим на відстані. Такі дії, на думки науковця, не здатні повністю усунути наявні негативні наслідки, проте можуть зменшити їхній негативний прояв для потерпілого.

Отож, після визначення судом оптимального розміру моральної шкоди, вона за загальними правилами, компенсується одноразовим платежем. Проте цивільне законодавство не передбачає заборони здійснювати таке відшкодування шляхом сплати щомісячних платежів, за умови визначення цієї обставини в укладеному між завдавачем шкоди та потерпілим договорі [3].

Підставою для компенсації моральної шкоди, являється наявність всіх елементів цивільного правопорушення. Проте законом передбачено випадки, за яких така шкода повинна бути покрита незалежно від наявності вини завдавача шкоди, зокрема: якщо вона заподіяна внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки, через незаконне здійснення кримінально-процесуальних заходів уповноваженими на те органами або ж завдана кримінальним правопорушенням [26, с. 52].

Також новинкою законодавства України, на даний час, являється обов'язок роботодавця компенсувати моральну шкоду, завдану працівникові ушкодженням його здоров'я, під час виконання трудових обов'язків. Так, швидше роботодавець такої відповідальності не ніс, оскільки вважалось, що дана санкція застосовується лише до не договірних правовідносин, а між роботодавцем та працівником внаслідок укладення трудового договору вони виникають.

Але зараз, під час вирішення питання компенсації моральної шкоди роботодавцем, суди задовольняють такі позовні вимоги тому, що згідно нововведень законодавчих актів про соціальне страхування, Фонд більше не зобов'язаний відшкодовувати завдану моральну шкоду працівнику. Такі зміни спричинені необхідністю приведення закону у відповідність до норм цивільного законодавства. Так, згідно положень ЦК України моральна шкода повинна бути відшкодована безпосередньо її завдавачем. У свою чергу Фонд не являється винною особою, тому і відшкодовувати за свій рахунок немайнову шкоду працівникові не зобов'язаний [19].

Отож, у своєрідному висновку даного розділу, вважаю за необхідне зазначити про потребу у законодавчому встановленні єдиної методики визначення розміру відшкодування моральної шкоди. Тому що це є досить ваговою проблемою у регулюванні цивільним законодавством зобов'язань з відшкодування моральної шкоди, що безпосередньо призводить до поширення негативних наслідків у практиці багатьох судів різних інстанцій.

ВИСНОВОК

Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди здоров'ю особи характеризуються своєю відмінністю від інших зобов'язань, насамперед через наявність спеціального об'єкту посягання та особливих шкідливих наслідків. Так, в цьому випадку, посягання здійснюється безпосередньо на невід'ємне, особисте немайнове благо кожної людини – її здоров'я. Як наслідок цього виникає заподіяння немайнової шкоди, що не має чітко встановленого вартісного еквіваленту. Проте при здійсненні такого делікту, потерпіла особа все рівно зазнає певних витрат задля відновлення свого попереднього стану здоров'я, втрачає свій заробіток та інші матеріальні надходження. Через це відшкодування шкоди заподіяної здоров'ю особи автоматично набуває матеріального характеру, що свідчить про можливість правопорушника нести майнову відповідальність.

Підстави та умови виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди, за загальним правилом, зводяться до наявності всіх елементів цивільного правопорушення, а саме: шкоди (каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я), протиправної поведінки завдавача шкоди, причинного зв'язку між діянням та наслідками, вини завдавача. При цьому потрібно пам'ятати, що законодавцем в окремих випадках встановлюються і спеціальні підстави виникнення такої деліктної відповідальності, за яких можлива відсутність одного з перерахованих вище елементів правопорушення.

Підводячи висновки проведеного, в даній курсовій роботі, дослідження варто зробити акцент на наступних обставинах.

Компенсація шкоди заподіяної здоров'ю особи внаслідок вчинення кримінального правопорушення здійснюється державою. Так, це є досить позитивним моментом, оскільки потерпілий не позбавляється права отримати відшкодування шкоди, навіть тоді й коли особу правопорушника зовсім не встановлено. Проте регламентація даного зобов'язання в законодавстві України є не досконалою, оскільки відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, що чітко б визначав підстави, умови і порядок покриття шкоди з Державного бюджету України.

Саме через це, неможливо забезпечити реальне досягнення завдань ні цивільного, ні кримінального проваджень.

Питання впливу на розмір відшкодування шкоди, завданої здоров'ю малолітній чи неповнолітній особі, вини самих потерпілих, їх батьків та осіб, які зобов'язані здійснювати нагляд за дітьми є досить дискусійним не лише в науковій діяльності але й у судовій практиці. Це спричинене відсутністю законодавчого закріплення можливості зміни розміру компенсації через такі важливі, на мою думку, обставини. Тому я б порекомендувала законодавцеві внести зміни та доповнення до законодавства, щодо врахування судами, під час вирішення справ з відшкодування шкоди заданої здоров'ю дитини: вини неповнолітнього потерпілого (він самостійно може провокувати настання негативних наслідків задля отримання грошової вигоди) та вини осіб, які зобов'язані здійснювати нагляд за дітьми (вони зобов'язані згідно умов договору здійснювати належний нагляд за діями дитини). Такі дії будуть справедливими по відношенні не лише до заподіювача шкоди, а й до самого потерпілого.

Також у цивільному законодавстві існує вже протягом багатьох років не вирішене проблемне питання щодо встановлення способів визначення розміру відшкодування завданої моральної шкоди, зокрема внаслідок ушкодження здоров'я особи. Це негативне явище призводить до прийняття судами в аналогічних справах необґрунтованих, із суттєвими розбіжностями рішень, що у свою чергу порушує право будь-якого громадянина України на справедливий суд. Тому, на даний час, необхідно встановити на законодавчому рівні, єдину систему критеріїв чи чітко обумовлену формулу визначення розміру моральної шкоди, яка підлягає відшкодуванню потерпілій особі.

На мою думку, законодавче вирішення цих суттєвих проблемних питань забезпечить реальний та справедливий захист і відновлення порушених особистих благ потерпілого, з боку завдавача шкоди.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996р.
URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
(дата звернення 23.03.2020р.).
2. Гринько С.Д. Зобов'язання, що виникають внаслідок завдання шкоди особі.
Науково-практичний журнал Часопис цивілістики. 2014. Вип.17. С.148-153.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. № 435-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 23.03.2020р.).
4. Эрделевский А.М. Моральный вред: соотношение с другими видами вреда.
Журнал Российская юстиция. 1998. №6. С.19-21.
5. Харитонов Є.О. Коментар цивільного кодексу України: науково-практичний коментар. Харків: ТОВ «Одісей», 2003. 744 с.
6. Шевченко Я. М. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар ч.1: у 2 ч. – Київ: Ін Юре, 2004. 962 с.
7. Павловська Н. В. Теорія та практика захисту моральних благ цивільним законодавством України: автореф. дис. на здоб. наук.ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2002. 15с.
8. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. № 4.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>
(дата звернення 23.03.2020р.).
9. Про відшкодування шкоди потерпілим від насильницьких кримінальних правопорушень: проект Закону України від 03.03.2020 № 3149.
URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI01560A.html
(дата звернення 23.03.2020р.).
10. Про відшкодування витрат на стаціонарне лікування особи, яка потерпіла від злочину, та судових витрат: постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.07.1995р. №7. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-95>
(дата звернення 23.03.2020р.).

11. Європейська конвенція щодо відшкодування збитку жертвам насильницьких злочинів (ETS N 116) від 24.11.1983р.
URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_319 (дата звернення 23.03.2020р.).
12. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992р. № 2694-XII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12> (дата звернення 23.03.2020р.).
13. Юхта О.Г. Визначення заробітку (доходу), втраченого внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я фізичної особи, яка працювала за трудовим договором. *Наукове фахове видання Бюлетень Міністерства юстиції України: юридичні акценти*. 2013, №4. С.10-14.
14. Євко Ю.В. Деякі особливості відповідальності за шкоду, заподіяну здоров'ю осіб, які не досягли повноліття. *Юридичний журнал Право України*. 2012. №2. С.159-167.
15. Сімейний кодекс України від 10.01.2002р. № 2947-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення 23.03.2020р.).
16. Шимон С. І. До законодавчого регулювання відшкодування моральної шкоди: концепція розвитку законодавства України. Київ: 1996. 284 с.
17. Онищенко О.С. Особливості відшкодування моральної шкоди в деліктних зобов'язаннях. *Науково-практичний журнал Судова апеляція: цивільне право та цивільний процес*. 2015, №2. С.102-108.
18. Галянтича М. К. Відшкодування моральної шкоди: коментар, законодавство, судова практика. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 288 с.
19. Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»: Закон України від 23.02.2007 р. № 717-у.

ДОДАТКИ

Додаток №1

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КАЛІЦТВОМ АБО ІНШИМ УШКОДЖЕННЯМ ЗДОРОВ'Я

Загальні умови виникнення відповідальності:

- факт заподіяння шкоди життю чи здоров'ю;
- наявність майнової чи іншої шкоди у потерпілого;
- причинний зв'язок між ними;
- наявність вини у особи яка спричинила шкоду.

Заподіяння шкоди здоров'ю громадянина вважається:

- ушкодження (травма) – фізичне пошкодження організму під впливом зовнішніх факторів;
- професійна хвороба – результат тривалого систематичного впливу на організм людини шкідливих наслідків виробництва або специфічних для даної професії факторів;
- інше пошкодження здоров'я – шкідливі наслідки загальної хвороби, яка виникла в результаті порушення особою, яка завдала шкоду, встановлених норм.

Основні наслідки заподіяння шкоди:

- майнові втрати потерпілого у зв'язку з ушкодженням його здоров'я (його смертю), в тому числі:
 - втрата заробітку та інших доходів;
 - витрати на відновлення здоров'я (поховання);
- зменшення його особистих немайнових благ, фізичні та духовні страждання (моральна шкода).

Причинний зв'язок повинен бути встановлений:

- між діями (бездіяльністю) особи, яка завдала шкоди, та ушкодженням здоров'я (смертю) потерпілого;
- між ушкодженням здоров'я (смертю) потерпілого і його майновими втратами.

ОБСЯГ ТА ХАРАКТЕР ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КАЛІЦТВОМ АБО ІНШИМ УШКОДЖЕННЯМ ЗДОРОВ'Я

Відшкодування втраченого потерпілим заробітку (доходу) повинно здійснюватися не тільки в межах того, що потерпілий отримував до каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, а й того, що він міг би отримувати у майбутньому.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок ушкодження здоров'я фізичної особи, полягає у відшкодуванні:

- а) заробітку (доходу), втраченого потерпілим внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності;
- б) додаткових витрат, викликаних необхідністю посиленого харчування, санаторно-курортного лікування, придбання ліків, протезування, стороннього догляду тощо;
- в) моральної шкоди.

Обсяг та характер відшкодування шкоди, завданої фізичній особі каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, залежить від:

- а) середньомісячного заробітку потерпілого;
- б) ступеня втрати професійної або загальної працездатності.

Шкода, завдана фізичній особі каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, відшкодовується без урахування пенсії, призначеної у зв'язку з втратою здоров'я, або пенсії, яку потерпілий одержував до цього, а також інших доходів.

Залежно від тих чи інших обставин розмір відшкодування потерпілому шкоди може **змінюватися як у бік збільшення, так і у бік зменшення.**

Розмір відшкодування може бути збільшений, якщо стан здоров'я потерпілого погіршився і працездатність знизилася порівняно з тією, яка була у нього на момент вирішення питання про відшкодування шкоди (ст. 1203 ЦК України), або якщо було збільшено розмір мінімальної заробітної плати (ч. 2 ст. 1208 ЦК України) тощо.

Відшкодування шкоди, завданої фізичній особі каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, може здійснюватися або щомісячними платежами, або одноразово, але не більш як за три роки наперед.

(закінчення Додатку №2)

При відшкодуванні додаткових витрат, слід мати на увазі наступне:

- а) закон у даному разі виходить із презумпції їх обґрунтованості, доведеної й необхідності;
- б) відшкодуванню підлягають витрати, які дійсно були викликані завданою шкодою;
- в) закон не встановлює вичерпного переліку витрат, а тому до них можуть належати не тільки ті, що викликані необхідністю посиленого харчування, протезування, придбання ліків, санаторно-курортного лікування чи стороннього догляду (ч. 1 ст. 1195 ЦК України)

Розмір втраченого фізичною особою внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я заробітку (доходу), що підлягає відшкодуванню, визначається у відсотках від середнього місячного заробітку (доходу), який потерпілий мав до каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, з урахуванням ступеня втрати потерпілим професійної працездатності, а за її відсутності – загальної працездатності.

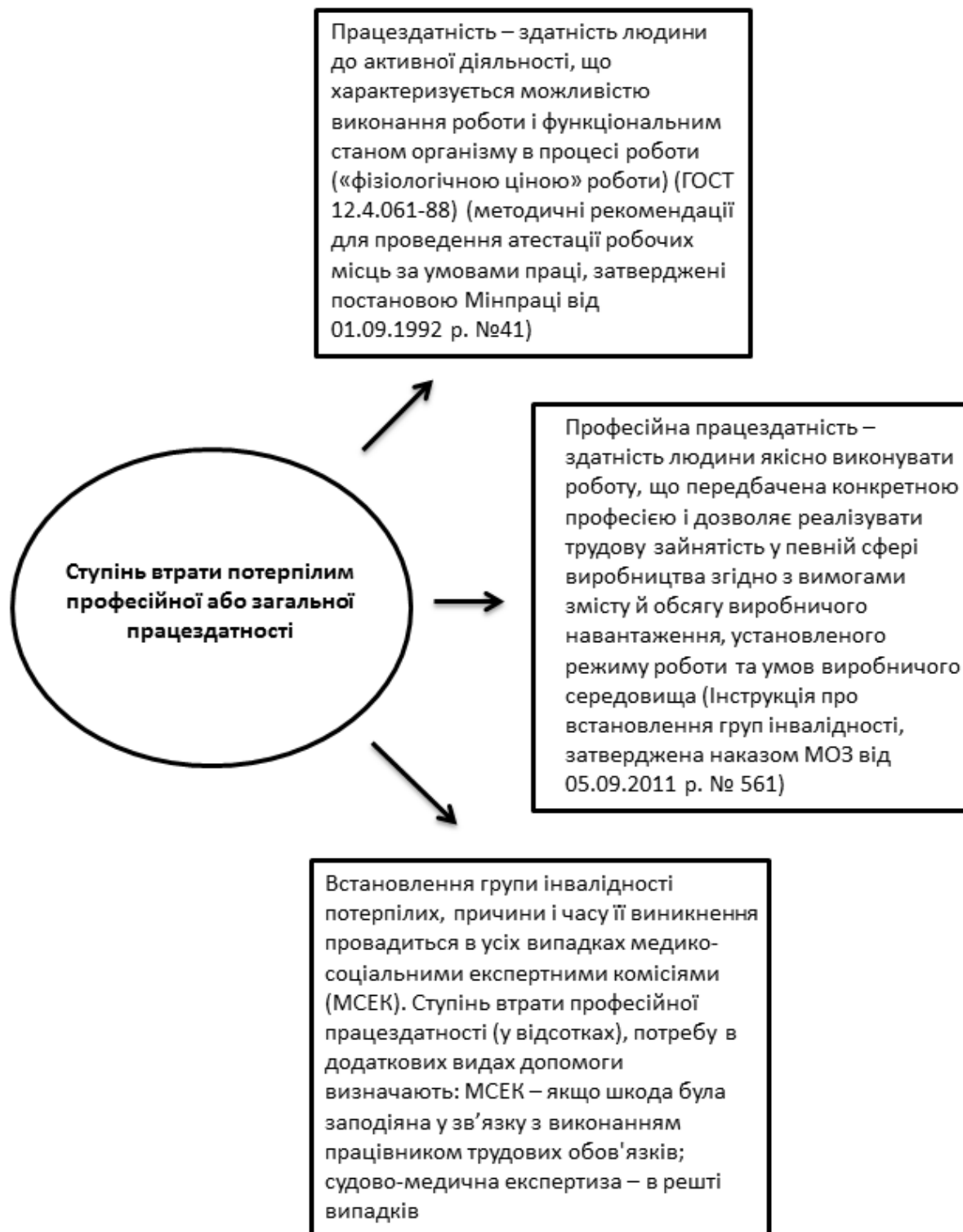
Середньомісячний заробіток (дохід) обчислюється за бажанням потерпілого за дванадцять або за три останні календарні місяці роботи, що передували ушкодженню здоров'я або втраті працездатності внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я. Якщо середньомісячний заробіток (дохід) потерпілого є меншим від п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, розмір втраченого заробітку (доходу) обчислюється з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати (ст. 1197 ЦК України)

Розмір доходу фізичної особи-підприємця, втраченого фізичною особою внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, що підлягає відшкодуванню, визначається з її річного доходу, одержаного в попередньому господарському році, поділеного на дванадцять. Якщо ця особа отримувала дохід менш як дванадцять місяців, розмір її втраченого доходу визначається шляхом визначення сукупної суми доходу за відповідну кількість місяців (ч. 1 ст. 1198 ЦК України)

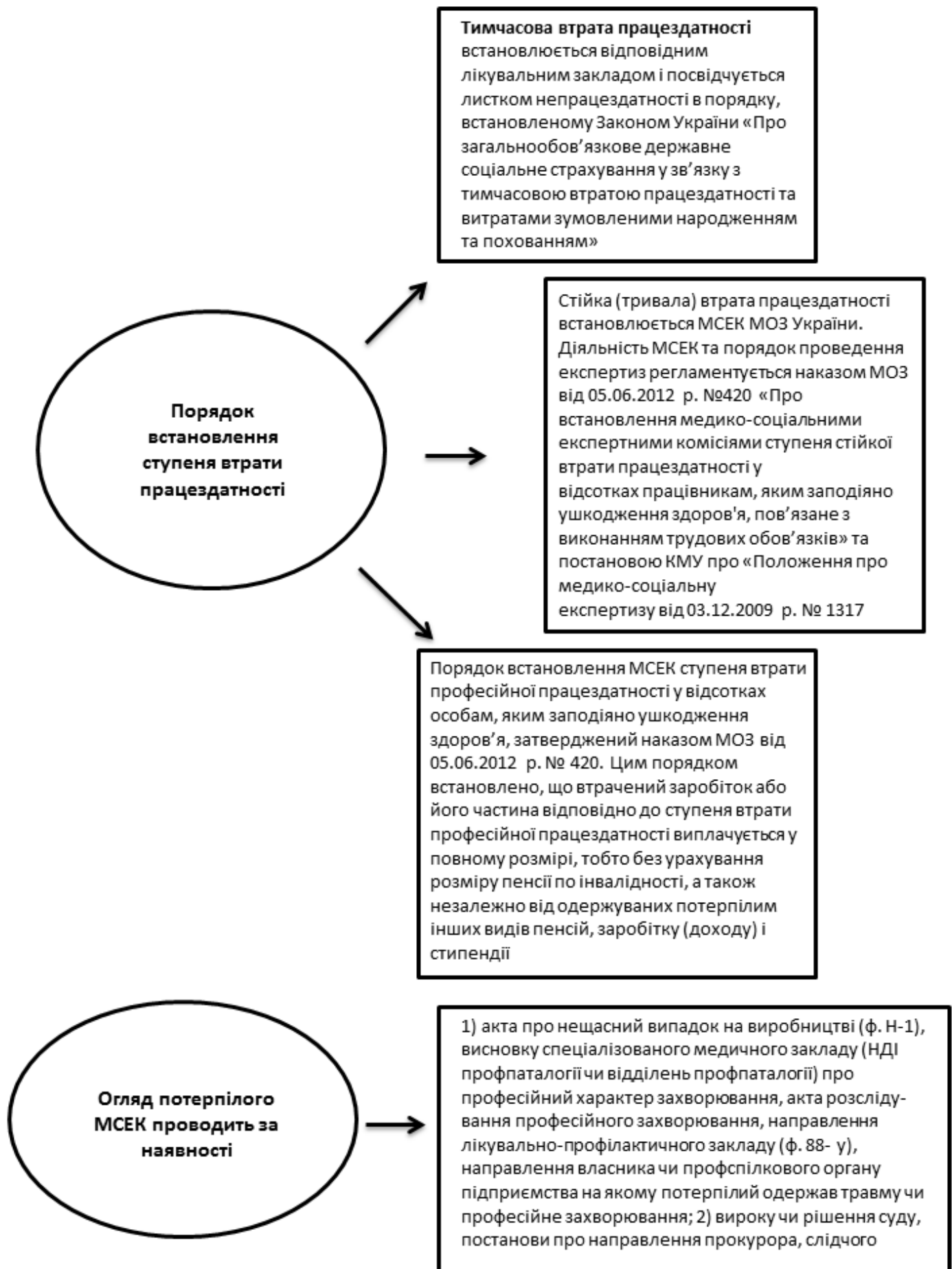
У разі каліцтва або іншого ушкодження здоров'я малолітньої особи фізична або юридична особа, яка завдала цієї шкоди, зобов'язана відшкодувати витрати на її лікування, протезування, постійний догляд, посилене харчування тощо.

Після досягнення потерпілим чотирнадцяти років (учнем – вісімнадцяти років) юридична або фізична особа, яка завдала шкоди, зобов'язана відшкодувати потерпілому також шкоду, пов'язану із втратою або зменшенням його працездатності, виходячи з розміру встановленої законом мінімальної заробітної плати (ст. 1199 ЦК України)

Додаток №3

Додаток №4

Додаток №5

